

ΜΟΥΣΙΚΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ: ΟΡΑΜΑ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΣΚΑΝΔΑΛΗ

Ένας χρόνος έχει συμπληρωθεί από την ίδρυση του πρώτου μουσικού γυμνασίου στην Ελλάδα, γεγονός που είχε γίνει τότε αντικείμενο συζητήσεων στους μουσικούς και εκπαιδευτικούς κύκλους. Σήμερα που οι πρώτες εκτιμήσεις από την μέχρι τώρα λειτουργία του έχουν πια αποκρυσταλλωθεί, η συζήτηση που ακολουθεί με τον κ. Στέφανο Βασιλειάδη, πρωτογάνη της ίδρυσης και μέχρι πρότινος επικεφαλής του μουσικού γυμνασίου αποκτά, κατά την γνώμη μου, μεγάλη σημασία καθώς ευελπιστεί να ενημερώσει και να δώσει ίσως το έναυσμα για την απαρχή ενός διαλόγου γύρω από τα θέματα της μουσικής παιδείας στην Ελλάδα. Θα ήταν σκόπιμο να προαναφερθεί ότι το κύριο βάρος της συζήτησης εντοπίζεται όχι τόσο στα οργανωτικά χαρακτηριστικά του μουσικού γυμνασίου όσο στη "φιλοσοφία" που διέπει τη λειτουργία του (η οποία βέβαια εκφράζεται και μέσω του τρόπου οργάνωσής του) και ειδικότερα το σύστημα ιδεών και αντιλήψεων με το οποίο οι συντελε-

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

Ο Στέφανος Βασιλειάδης γεννήθηκε το 1933 στο Παρνεόστι κοντά στη Δράμα. Η οικογένειά του με καταγωγή από τον Πόντο είχε αξιόλογη εθνική δράση. Σπούδασε Βυζαντινή Μουσική με τον Αθανάσιο Κωνσταντινίδη στη Δράμα και πήρε δίπλωμα Φούγκας στο Ελληνικό Ωδείο με τον Γ. Α. Παπαϊωάννου. Τιμήθηκε με δύο πρώτα βραβεία του Ελληνικού Ωδείου και με τον αργυρό και χρυσό σταυρό του Φούνκος.

Είχε την τύχη να είναι από τους στενότερους συνεργάτες του Γιάννη Χρήστου κατά τον τελευταίο χρόνο της ζωής του (1969-1970). Συγκαταλέγεται ανάμεσα στους Έλληνες μουσικούς με το πλατύτερο φάσμα τομέων της μουσικής στους οποίους διέκρινε, π.χ. Μουσική Εκπαίδευση (από προσχολική, σχολική, ανωτέρα και επαγγελματική) στο Κολλέγιο Αθηνών, όπου ως εκπαιδευτικός ασχολήθηκε πλατύτερα με τα βασικά προβλήματα της μουσικής παιδείας και με προγράμματα για την εκύλιση τους. Ήταν εκύσης ο επικεφαλής της ομάδας του Υπουργείου Παιδείας για τη συγγραφή σειράς εγχειριδίων μουσικής.

Έχει διατελέσει μέλος γνωμοδοτικών συμβουλίων για μουσική εκπαίδευση στα Υπουργεία Πολιτισμού και Παιδείας, διευθυντής χορωδιών και νεανικής ορχήστρας από Block Flöten και άλλων συγκροτημάτων (από το 1953-69), μέλος της επιτροπής χορωδιών του Υπουργείου Πολιτισμού (1980-86) και υπεύθυνος ανάπτυξης χορωδιακών προγραμμάτων Δήμου Αθηναίων (1988), συνεργάτης για επτά χρόνια του Κρατικού Θεάτρου Βορείου Ελλάδας (1961-68) και υπεύθυνος μουσικών του Εθνικού Θεάτρου (1968-78) και καθηγητής μουσικής στη Δραματική Σχολή όπου δίδαξε μουσική σε πάνω από 80 θεατρικά έργα, κυρίως αρχαίο δράμα και διηύθυνε ορχηστρικά σύνολα μουσικής θεατρικών έργων.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Κε Βασιλειάδη, θα ξεκινήσω την προσέγγιση της φυσιολογίας του μουσικού γυμνασίου κάπως ανορθόδοξα, ζητώντας σας έναν γενικό χαρακτηρισμό του μουσικοπαιδαγωγικού έργου που συντελείται στο μουσικό

γυμνάσιο. Πρόκειται για γενική ή ειδική μουσική εκπαίδευση, δηλ. εκπαίδευση με σκοπό να διαμορφώσει απλά μουσικόφιλους πολίτες ή να προετοιμάσει τον μελλοντικό καλλιτεχνικό, μουσικοπαιδαγωγικό και μουσικολογικό εξοπλισμό της χώρας μας; Είναι ένα εξειδικευμένο σχολείο ή όχι;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Κοιτάξτε, πιστεύω ότι όσο βρισκόμαστε σε χαμηλότερα σημεία της εκπαιδευτικής πυραμίδας δεν πρέπει να υπάρχει εξειδίκευση αλλά γενική παιδεία. Όσο τα παιδιά βρίσκονται στο γυμνάσιο θα πρέπει πολύ λίγο να προσανατολίζονται σε κάποιες ειδικότητες, στο λύκειο σταδιακά περισσότερο και στο Πανεπιστήμιο ακόμα περισσότερο. Όμως κι εκεί εγώ δεν θα ήθελα σχολές που να

αντιλήψουν με το οποίο οι συντελεστές αυτού του τομήματος αποπειρώνται να προσεγγίσουν τη μουσικοπαιδαγωγική πράξη και να την πραγματοποιήσουν.

εξειδικεύουν επαγγελματικά σε μεγάλο βαθμό τους ανθρώπους. Είμαι αντίζητος με τις επαγγελματικές παρωπίδες και υποστηρίζω την αναγκαιότητα κάθε άνθρωπος να διατηρεί μια επαφή

με γενικότερα, ενδιαφέροντα είτε αυτά είναι επιστήμες, είτε τέχνες, είτε ο στοχασμός. Πάντα ο άνθρωπος πρέπει να έχει μια ολοκληρωμένη σχέση με όλα τα πράγματα που εκφράζουν τον άνθρωπο. Θα ήθελα να βλέπω το Ελληνικό Πανεπιστήμιο όπως και τα ξένα Πανεπιστημιακά συστήματα στα οποία οι φοιτητές μπορούν παράλληλα με τη βασική τους σπουδή να παρακολουθούν κάποιους κύκλους σπουδών με μαθήματα γενικού περιεχομένου. Στο γυμνάσιο βέβαια πιστεύω ότι αυτό πρέπει να γίνεται σε ακόμα μεγαλύτερο βαθμό και κάπως έτσι θα πρέπει να εξηγήσω ότι φαντάστηκα το μουσικό γυμνάσιο στην ιδεατή του μορφή την οποία δυστυχώς δεν μπορούσαμε να συμπεριλάβουμε ούτε στην αρχική απόφαση του Υπουργείου. Το όραμα μου ήταν και είναι ένα σχολείο γενικής αισθητικής παιδείας. Το φαντάζομαι με τη μορφή ενός πολύ μεγάλου χώρου, μιας γυμνασιούπολης (ο όρος σε αντιστοίχια με αυτόν της Πανεπιστημιούπολης) τεχνών στα πλαίσια της οποίας θα συνυπάρχουν τα μαθήματα κορμού δηλαδή τα μαθήματα γλώσσας, τα μαθηματικά, η φυσική, η ιστορία της τέχνης (αυτή όχι τόσο σαν ιστορία των εικαστικών τεχνών αλλά σαν την επικοινωνία του ανθρώπου με όλη την πνευματική κληρονομιά που περιλαμβάνει οτιδήποτε είναι πολιτισμική ανθρώπινη έκφραση: στοχασμός, θέατρο, εικαστικά, ποίηση, χορός και οι πιο σύγχρονες τέχνες, κινηματογράφος κ.α.) με τα πιο εξειδικευμένα μαθήματα, στην περίπτωση του μουσικού γυμνασίου τα μαθήματα της μουσικής. Δίπλα στο μουσικό γυμνάσιο θα επιθυμούσα ένα άλλο που θα εξειδικευόταν στα εικαστικά ή στο θέατρο παράλληλα πάλι με τη διδασκαλία των γενικών αλλά και μουσικών μαθημάτων. Το μουσικό γυμνάσιο είναι ένα από αυτά τα επιμέρους καλλιτεχνικά γυμνάσια. Παρέχει την καθιερωμένη γενική γυμνασιακή παιδεία, δεν υποστέλλει τη σημαία της ανάγκης της βασικής μόρ-

φωσης και αυτό όχι για λόγους σκοπιμότητας φοβούμενοι της ανησυχίας των γονιών μην τυχόν δεν μάθουν γράμματα τα παιδιά τους και ρίξουν το βάρος στη μουσική αλλά γιατί δε θα θέλαμε να δημιουργήσουμε τα μικρά ταλέντα που ενδεχομένως είναι τα παιδιά-θαύματα και που ασχολούνται μόνο με την τέχνη τους και τίποτε άλλο. Δεν είναι αυτός ο προσανατολισμός του μουσικού γυμνασίου κι εγώ προσωπικά αυτά τα παιδιά-θαύματα τα αντιμετωπίζω περισσότερο σαν προβλήματα, σαν μια ευλογία που είναι ταυτόχρονα και πρόβλημα. Δεν θα χρησιμοποιούσα τη λέξη κατάρα αλλά το καλλιτεχνικό δαιμόνιο είναι ένα δαιμόνιο γι αυτό και πρέπει όσο μπορεί κανείς να κρατήσει τα χαρακτηριστικά του φυσιολογικού παιδιού που θα παύξει θα χαρεί, θα ζήσει την ανέμελη παιδική ηλικία του μαζί με τα άλλα τα παιδιά, θα μάθει πράγματα που πρέπει να μάθει γιατί αν δεν τα μάθει ποτέ, για μένα δεν θα γίνει ποτέ ένας ολοκληρωμένος άνθρωπος και καλλιτέχνης.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Όλα αυτά που αναφέρατε δεν δημιουργούν ένα τεράστιο βάρος δυσβάστακτο για τα παιδιά, που θα μπορούσε να υπονομεύσει τις όποιες αγαθές επιδιώξεις σας;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Εγώ είμαι αντίθετος στο φόρτωμα των παιδιών με υποχρεώσεις πρώτιστα γιατί θεωρώ ότι αν σε προηγούμενες εποχές, ειδικά στον τόπο μας όπου περάσαμε πολλές δυσκολίες, αυτό ήταν χρήσιμο ή έστω αναπόφευκτο, σήμερα οι άνθρωποι δεν έχουν ανάγκη από απομνημόνευση γνώσεων γιατί θα έχουν αύριο ένα κομπιουτεράκι της τσέπης από όπου θα μπορούν να παίρνουν όποια πληροφορία θέλουν. Ήδη έχουν αρχίσει να δημιουργούνται τράπεζες πληροφοριών και όλος αυτός ο κόπος είναι μάταιος. Εκείνο που πρέπει να καλλιεργεί το σχολείο είναι η δημιουργικότητα, η φαντασία, η κρίση, το σύστημα δουλειάς και οι σχέ-

σεις των ανθρώπων. Θα ανούζω εδώ μια παρένθεση για να αναφερθώ σε έναν καημό μου γιατί έχει σχέση με έναν αγώνα που έκανα τα τελευταία χρόνια με τα σχολικά βιβλία. Κανένας δεν κατάλαβε ότι αυτά τα σχολικά βιβλία που περιέχουν μια τεράστια σε έκταση ύλη δεν προορίζονται να απομνημονευθούν ολόκληρα. Γράφτηκαν για να μπορούν τα παιδιά να τα συμβουλευτούν κάποια στιγμή ή να τα διαβάσουν όπως ένα μυθιστόρημα και να τους μένει η αισθητική καλλιέργεια. Δεν χρειάζεται να αποστηθίσουν όλες τις βιογραφίες, όλα τα όργανα, τις φόρμες και πιστεύω ότι αυτό δεν το κατάλαβε κανείς για αυτό τον λόγο υπήρξε και τόση αντίδραση. Επανέρχομαι στο θέμα μας και θα προσθέσω ότι στο μουσικό γυμνάσιο όπως απέδειξε η πραγματικότητα οι πολλές ώρες της απασχόλησης είναι πολλές ώρες ζωής των παιδιών μέσα σ' αυτό που αγαπούν. Το παιδί ζει, παίζει, ασχολείται με αυτό που το ίδιο έχει διαλέξει και χρειάζεται όχι σπάνια να το τραβάμε για να το απασπάρουμε από την ενασχόληση του για να δεχθεί λίγο να φάει. Το πρόβλημα τελικά δεν είναι των παιδιών είναι δικό μας και είναι ακριβώς το πως θα καταφέρουμε να προκαλέσουμε και να διατηρήσουμε την αγάπη και το ενδιαφέρον του παιδιού.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Με ποιο συγκεκριμένο τρόπο έχει συστηματοποιηθεί η εκπαιδευτική διαδικασία, ώστε να εξασφαλίζεται η ανάπτυξη της κριτικής ικανότητας και η διαμόρφωση του καλλιτεχνικού αισθητηρίου των παιδιών;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Με την προσφορά βιωμάτων. Τους δίνουμε την ευκαιρία να βιώσουν το αντικείμενο της σπουδής και όχι να το αποστηθίσουν. Δεν έχει νόημα να μιλάει κανείς μέσα από τα βιβλία για το πως γίνεται το κολύμπι. Το σημαντικό είναι να μπει μέσα στη θάλασσα και να κολυμπήσει.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Θα μπορούσαν δηλ. να το βιώσουν αυτό τα παιδιά μέσα από τη

συμμετοχή τους σε μια ορχήστρα για παράδειγμα ή πως αλλιώς θα μπορούσε να γίνει αυτό;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Αυτό που πολύ σωστά λέτε είναι μια άποψη που εκφράστηκε από τον κ. Αδάμη. Πρόκειται για μια ολοκληρωμένη αντίληψη δημιουργίας μουσικού γυμνασίου που χρησιμοποιεί σαν όχημα, σαν μέσο για να φτάσει στον τελικό σκοπό τη συμφωνική ορχήστρα. Μεταξύ αστείου και σοβαρού είχε ονομαστεί αυτός ο ιδεατός τύπος τύπος γυμνασίου, γυμνάσιο-ορχήστρα, ονομασία πολύ χαρακτηριστική οπωσδήποτε του τύπου που θέλει να διαμορφώσει. Στο μουσικό γυμνάσιο που έχει ήδη λειτουργήσει δεν χρησιμοποιήθηκε αυτό το μέσο της ορχήστρας γιατί ο τύπος αυτός σχολείου έχει και έναν προσανατολισμό στην ελληνική μουσική. Φιλοδοξεί να αποτελέσει τη ψυχή της μουσικής ζωής σε όλον τον ελλαδικό χώρο, να "παράγει" τους μουσικοπαιδαγωγούς που θα επανδρώσουν τη γενική εκπαίδευση αργότερα τους διευθυντές χορωδιών και ορχηστρών, τους διοργανωτές των καλλιτεχνικών εκδηλώσεων, τους φάστες και τους επιστήμονες που θα ασχοληθούν με τη διατήρηση της παραδοσιακής μας μουσικής. Δίνεται μεγάλη έμφαση στην παραδοσιακή μουσική, στο πιάνο που είναι ένα όργανο-εργαλείο για την επικοινωνία του ανθρώπου με τη μουσική, στα μουσικοπαιδαγωγικά συστήματα, όχι τόσο για να μάθουν τα παιδιά μουσική αλλά να είναι ικανά να τα χρησιμοποιήσουν και να τα εφαρμόσουν. Και το πιο σημαντικό: Τα παιδιά ζούνε τη μουσική μέσα από τη φωνητική έκφραση η οποία είναι ο ευκολότερος τρόπος να επικοινωνήσει κανείς με τη μουσική. Χορωδιακή ζωή δεν είναι απλά η εκτέλεση χορωδιακών κομματιών αλλά είναι και το βίωμα να ακούει κανείς τις άλλες φωνές και να μην μπορεί να τραγουδήσει τη μια φωνή αν δεν ακούει και τις άλλες. Αυτό είναι μια χαρά αισθητική, ανθρωπική και πνευματική πολύ βαθιά και τα παιδιά

τη νιώθουν πολύ έντονα. Εκείνο όμως που πραγματικά αποτελεί γλέντι για τα παιδιά είναι αυτό που ονομάζουμε πολύτεχνη έκφραση. Πολύτεχνη έκφραση είναι μια δραστηριότητα (δεν θα χρησιμοποιήσω τον όρο μάθημα) του σχολείου που περιλαμβάνει πολλά πράγματα: το φλάουτο που μαθαίνουν τα παιδιά, το ξυλόφωνο ή μεταλλόφωνο και τα άλλα κρουστά, το όργανο που ενδεχομένως έχουν μάθει μόνα τους τα παιδιά, το πιάνο, τα παραδοσιακά όργανα και άλλα πολλά σε μια ολοκληρωμένη τεχνική έκφραση που αποτελεί ένα μουσικό θέατρο με τη συμμετοχή και του κορμιού, τη θεατρική ερμηνεία, την ενασχόληση με τη σκηνική παρουσίαση του έργου τα σκηνικά, την αμφύεση και το πλάσιμο του προσώπου, τη χρησιμοποίηση αντικειμένων ή και τον αυτοσχέδιασμό, την παντομίμα. Αυτή η πολύτεχνη έκφραση συνδιασμένη με προβολές βίντεο, κινηματογράφο, εικαστικά, χορό, είναι κάτι στο οποίο κατατείνει όλη η σύγχρονη έκφραση. Είναι γεγονός ότι οι ζωγράφοι πια δεν ικανοποιούνται από τους αναρτημένους σε τούχους πίνακες αλλά εκμεταλλεύονται τις τρεις διαστάσεις του χώρου με αποτέλεσμα την πραγματοποίηση των πολυθεαμάτων. Κάτι ανάλογο συμβαίνει και με τη μουσική. Έχουμε τα πολύτοπα, τις αναπαραστάσεις, πράγματα που μοιάζουν πολύ με τις από τους αρχαίους χρόνους τελετουργίες και τα θρησκευτικά ή λαϊκά δρώμενα, που αποτελούν πράξεις στις οποίες συμμετέχει όχι μόνο το κορμί του ανθρώπου αλλά και όλες οι αισθήσεις. Τέτοιου είδους εμπειρίες επιδιώκει να δώσει στα παιδιά η πολύτεχνη έκφραση στο σχολείο.

ΕΡΩΤΗΣΗ: θεωρώντας ότι η λειτουργία του μουσικού γυμνασίου δεν μπορεί παρά να αποτελεί μέρος ενός γενικότερου μουσικού εκπαιδευτικού συστήματος μπορείτε να μου πείτε αν είναι δυνατόν να συνυπάρξει με το ήδη διαμορφωμένο εκπαιδευτικό status

quo ή το τελευταίο πρέπει να αλλάξει;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Σίγουρα πρέπει να αλλάξει. Κάθε φορά που διαφοροποιείται σε σημαντικό βαθμό κάποιο τμήμα του εκπαιδευτικού συστήματος το όλο οικοδόμημα θα πρέπει να προσαρμοστεί στις νέες συνθήκες αν θέλουμε να αντιμετωπίσουμε τα πράγματα με σοβαρή διάθεση. Δημιουργείται ένα ξένο σώμα, ένα μάλωμα με καινούριο ύφασμα σε ένα παλιό ρούχο γι αυτό η ανάγκη μιας συνέχειας των αλλαγών και στις άλλες βαθμίδες είναι αναμφισβήτητη. Ωστόσο το από που θα γίνει η αρχή, είναι ένα ζήτημα που έχει συζητηθεί και συζητείται πολύ και το ερώτημα μοιάζει με εκείνο το "Η κότα έκανε το αυγό ή το αυγό την κότα". Άλλοι υποστηρίζουν ότι οι καινοτομίες στο εκπαιδευτικό σύστημα πρέπει να ξεκινήσουν από την επέκταση και συστηματοποίηση της εκπαίδευσης των παιδιών ήδη από τη βρεφική για να μην αναφερθώ στη εμβρυϊκή ηλικία και άλλοι δίνουν προτεραιότητα στη διαμόρφωση δασκάλων. Νομίζω ότι όλα αυτά είναι αφετηρίες από όπου θα μπορούσε να ξεκινήσει κανείς. Προσωπικά θεωρώ εξαιρετικά σημαντικό το να μην παρατηθεί κανείς από μια ευκαιρία όταν αυτή του προσφερθεί. Αφού υπήρχε ένας νόμος που προέβλεπε τη δημιουργία μουσικού γυμνασίου (ΣΣ 1566/84) και οι δυνατότητες για την υλοποίηση του, θα ήταν λάθος πιστεύω να πούμε: Όχι, πρέπει πρώτα να φτιάξουμε τους δασκάλους και μετά αυτού οι σωστοί δάσκαλοι να ξεκινήσουν τον σωστό βρεφονηπιακό σταθμό, το σωστό νηπιαγωγείο κ.ο.κ. Ανάμεσα στους δασκάλους που συμμετείχαν στο ξεκίνημα του μουσικού γυμνασίου υπάρχουν και άνθρωποι με οράματα και μεράκι, αλλά και άλλοι που δεν έχουν αυτό το πολύ ολοκληρωμένο όραμα, είναι όμως στον τομέα τους μια μοναδικότητα. Το θέμα του συνολικού θα πρέπει βέβαια να το αντιμετωπίσουμε σοβαρά γιατί τα επιμέρους τμήματα του εκπαιδευτικού

συστήματος δεν είναι ασύνδετα και άσχετα μεταξύ τους. Για παράδειγμα το μουσικό γυμνάσιο δεν θα ήταν σήμερα αυτό που είναι αν υπήρχε πρωτοβάθμια συστηματική μουσική παιδεία για να μην χρησιμοποιήσω τον όρο προπαιδεία που είναι ένα οξύμωρο σχήμα (λένε προ-παιδεία ενώ είναι στην πραγματικότητα παιδεία απλά απευθύνεται σε μικρότερα παιδιά). Θα αναφερθώ σε ένα ζήτημα που αντιμετωπίσαμε στο μουσικό γυμνάσιο και θα πρότεινα να απασχολήσει όλους όσους τέμνουν νέους εκπαιδευτικούς δρόμους. Ασχολούμενοι με το μουσικό σχολείο είδαμε πόσο απαραίτητη είναι η μουσική εκπαίδευση στην πρώτη βαθμίδα της παιδείας. Στην αρχική πρόταση που είχαμε υποβάλλει στο υπουργείο είχαμε συμπεριλάβει τη δημιουργία ενός φυτωρίου από παιδιά ηλικίας περίπου 10 χρονών και πάνω. Αν δηλαδή υπήρχε τρόπος το μουσικό σχολείο να ξεκινούσε από την τετάρτη με πέμπτη δημοτικού, από αυτή την πολύ ιδιαίτερη φάση ανάπτυξης του παιδιού θα ήταν πολύ καλύτερα κατά τη γνώμη μου και επειδή αυτό δεν προβλέπεται από το νόμο η λύση του φυτωρίου με τη μορφή ενός ελεύθερου εργαστηρίου θα ήταν μια καλή λύση έτσι ώστε τα παιδιά να μπορούν να αξιοποιήσουν από αυτή την ηλικία τις δυνατότητες της φωνής τους, του κορμιού τους, τις δεξιότητες των χεριών τους κ.α. έτσι ώστε να έχει ήδη ξεκινήσει ο δρόμος που θα οδηγήσει στο γυμνάσιο, λύκειο και πανεπιστήμιο και το επίπεδο σπουδών στο γυμνάσιο και το λύκειο να γίνεει πιο ψηλό.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Όσον αφορά τα Ωδεία, πως θα μπορούσαν αυτά να συνυπάρξουν αν θα μπορούσαν βέβαια κατά τη γνώμη σας με το ή τα, αργότερα πιθανώς, μουσικά γυμνάσια;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Στα Ωδεία θα μπορούσαν να διατηρηθούν τα ερασιτεχνικά τους τμήματα στα οποία το παιδί θα μάθαινε κάποιο όργανο μέχρι τη στιγμή

που θα αποφάσιζε ενδεχομένως να ασχοληθεί συστηματικά με τη μουσική. Το μουσικό σχολείο απασχολεί πολύ περισσότερο το παιδί γι αυτό τον λόγο δεν είναι εύκολο να αντικαταστήσει το ωδείο σ' αυτήν του τη μορφή. Θα έπρεπε να υπάρξουν πάρα πολλά μουσικά σχολεία με την κατάλληλη κτιριακή υποδομή, χιλιάδες μικρές αίθουσες και τόσα άλλα ανέφικτα στον τόπο μας για πολλές ακόμα δεκαετίες. Η λύση που έχουν δώσει σ' αυτό το ζήτημα και στη Γερμανία και στις ανατολικές χώρες όπου υπάρχουν πολύ προσεγμένα μουσικοπαιδαγωγικά συστήματα είναι η ύπαρξη ειδικών μουσικών σχολείων στις μεγάλες πόλεις ενώ τα ωδεία καλύπτουν τα μεμονωμένα μαθήματα των παιδιών στα μικρότερα αστικά κέντρα.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Αυτή η τόσο παρατεταμένη επαφή του παιδιού με τη μουσική ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια της κρίσιμης προεφηβικής και εφηβικής ηλικίας δεν νομίζετε ότι θα μπορούσε να ναρκοθετήσει σε κάποιο βαθμό τη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του; Για να γίνω πιο σαφής ο προσανατολισμός του παιδιού προς τα μουσικά ζητήματα δεν αποτρέπει σε κάποιο βαθμό την ενασχόληση του με άλλα αντικείμενα, δεν του στερεί ποικίλες άλλες εμπειρίες που θα συντελούσαν στη διαμόρφωση μιας πιο σύνθετης και πολύπλευρης προσωπικότητας;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Όπως είπα προηγουμένως στο μουσικό γυμνάσιο δεν γίνεται ούτε μια ώρα διδασκαλίας των γενικών μαθημάτων λιγότερη από ότι στα κοινά γυμνάσια. Επιπλέον τα μαθήματα γίνονται από ειδικά επιλεγμένους καθηγητές όχι για να έχουν τα παιδιά το προνόμιο να έχουν καλύτερους καθηγητές αλλά ακριβώς επειδή υπάρχει αυτό το ιδιαίτερο κλίμα, για να υπάρξει ένα δυνατό αντιστάθμισμα ώστε να μην δημιουργηθεί το πρόβλημα που αναφέρατε. Παράλληλα με το γνωσιολογικό στοι-

χείο, η αισθητική καλλιέργεια όπως την περιέγραφα προηγουμένως διευρύνει τους πνευματικούς ορίζοντες των παιδιών και στοχεύει μεταξύ άλλων και στην αποφυγή της μονόπλευρης εξειδίκευσης. Δεν πιστεύουμε στην μονόπλευρη ανάπτυξη, την αποστρεφόμεστε.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Υπάρχει η άποψη ότι η τεχνοκρατική εποχή μας χρειάζεται όχι τόσο καλλιτέχνες με τον ρομαντισμό και την ευαισθησία τους αλλά πρακτικούς ανθρώπους, με διοικητικές και άλλες ικανότητες, γεγονός που έρχεται σε αντίθεση, από ότι έχει φανεί έως τώρα, με τη φυσιογνωμία του μουσικού γυμνασίου. Ποιές οι ευθύνες τόσο των γονέων όσο και των διδασκόντων και της πολιτείας ίσως που δημιουργούνται από αυτήν την αντίθεση, δεδομένου ότι η αντίληψη του παιδιού της ηλικίας των 12-13 χρόνων δεν έχει φθάσει σε τέτοιο επίπεδο ώστε να προβλέψει ή να κατανοήσει τις μακροπρόθεσμες συνέπειες της επιλογής του να φοιτήσει στο μουσικό γυμνάσιο;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Εγώ θα το ανατρέψω αυτό που λέτε και θα πω ότι θεωρώ ότι αυτό που έγινε έως τώρα ήταν μια πολύ δικτατορική επιλογή την οποία δεν την κάνανε μόνο οι γονείς αλλά και οι παιδαγωγοί και λίγο η ζωή και οι ανάγκες της. Σήμερα θέματα όπως η προστασία του περιβάλλοντος και η ποιότητα ζωής αρχίζουν να απασχολούν πιο σοβαρά τον άνθρωπο και είναι νομίζω η πιο κατάλληλη στιγμή να αποκαταστήσουμε την ουσιαστική επικοινωνία με τον εαυτό μας και με τους άλλους. Δεν λέω να στρέψουμε δικτατορικά τα παιδιά σ' αυτή την κατεύθυνση αλλά να αφήσουμε τον άνθρωπο να αναπτυχθεί ελεύθερα, φυσιολογικά, όπως γινόταν στους παλιότερους πολιτισμούς όπου ο άνθρωπος ήταν στραμένος περισσότερο στην καλλιτεχνική ενασχόληση, στο στοχασμό, αυτό δηλαδή που γινόταν στην Αθηναϊκή δημοκρατία όπου οι άνθρωποι συζητού-

σαν, εκφράζονταν, έκαναν τέχνη η αυτό που κάνει ο κόσμος της Ανατολής που μπορεί μεν να πεινά αλλά αξιολογεί διαφορετικά τα πράγματα. Γι αυτούς είναι πιο σημαντικό το να προσέξουν ένα λουλούδι ή ένα δένδρο από το να ασχοληθούν με οικονομικές και άλλες παρόμοιες δραστηριότητες.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Αμύνεσθαι λοιπόν στην αλλοτρίωση;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Ακριβώς. Αυτό αποτελεί μια απάντηση στη βάνουση τεχνοκρατική αντίληψη για την παιδεία, που αποστεγνώνει τον άνθρωπο. Τα παιδιά μαθαίνουν να χρησιμοποιούν τη σύγχρονη τεχνολογία όταν όμως κρατήσουν και την καλλιτεχνική διάσταση τότε μπορούν να αντιλαμβάνονται.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Τα παιδιά δέχονται μουσικά ερεθίσματα οπωσδήποτε και από το εξωσχολικό περιβάλλον. Η αλματώδης ανάπτυξη των ΜΜΕ είναι χαρακτηριστικό της εποχής μας και ακόμα υπάρχουν και οι σύγχρονες μόδες στη μουσική που ως επί το πλείστον δεν διακρίνονται για την καλλιτεχνική τους ποιότητα. Το παιδί είτε θέλουμε είτε όχι θα επηρεαστεί και από αυτού του είδους ακούσματα. Δεν ελοχεύει λοιπόν κάποιος κίνδυνος το παιδί να περιέλθει σε σύγχυση σχετικά με το τι είναι καλό, ποιοτικό ή όχι ή και ακόμα περισσότερο αν δεν είναι σε θέση να το κάνει αυτό, δεν κινδυνεύει από κάποιον διχασμό, ως το πω έτσι της μουσικής του προσωπικότητας;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Αυτό το πρόβλημα το αντιμετωπίσαμε και θα επεκτείνω λίγο αυτό που λέτε στη σπουδή της παραδοσιακής μας μουσικής η οποία είναι ένας άλλος μουσικός πολιτισμός διαφορετικός από τον ευρωπαϊκό και θα επικαλεστώ και την άποψη του Γιάννη Ξενάκη για το θέμα. Κάποια στιγμή κουβέντιασα το ζήτημα αυτό μαζί του και χωρίς να του πω ακόμα τις δικές μου σκέψεις διαπίστωσα

ότι και εκείνος είναι κατηγορηματικά υπέρ της επικοινωνιολογίας του σύγχρονου ανθρώπου με όλους τους μουσικούς πολιτισμούς και στην περίπτωση μας με τον ελληνικό και ευρωπαϊκό μουσικό πολιτισμό. Είμαι αντίθετος με την αντίληψη που εκφράζεται από πολλούς συνθέτες και μουσικολόγους ότι πρέπει τα παιδιά να ασχοληθούν με την παραδοσιακή μουσική και να μην ακούσουν καν αν είναι δυνατόν τα συγκερασμένα διαστήματα. Συν τοις άλλοις πρόκειται και για μια ουτοπία. Εγώ είχα την ευκαιρία να θητεύω από πολύ μικρό παιδί στο στασίδι ενός πολύ αυθεντικού δασκάλου της Βυζαντινής μουσικής και θεωρώ εντελώς απλή και αυτονόητη αυτή την ενασχόληση και με τους δύο πολιτισμούς. Είναι ένα φαινόμενο ανάλογο με αυτό που συμβαίνει όταν κάποια μικρά παιδιά μιλούν τη μητρική και μια δεύτερη γλώσσα πολύ καλά γιατί έτυχε να έχουν γονείς διαφορετικής εθνικότητας ο καθένας και μπορούν να περνάν πολύ εύκολα από τη μια γλώσσα στην άλλη. Η επίδραση από το εξωσχολικό περιβάλλον είναι αναπόφευκτη, το είδα και από τον εαυτό μου αλλά δεν με ανησυχεί το θέμα. Ξέρω ότι από τη στιγμή που εμείς θα δώσουμε τη μουσική στα παιδιά αυτή η ίδια η μουσική είναι ικανή να υπερασπιστεί από μόνη της τον εαυτό της. Δεν υπάρχει περίπτωση να υπάρχει κάπου ένας ήλιος και να υπάρχει και ένα σκοτάδι και το σκοτάδι αυτό να αποτελεί κίνδυνο για τον ήλιο. Αυτός είναι πολύ δυνατόν ώστε να υπερασπιστεί ο ήλιος το φως του.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Μήπως όμως τα παιδιά κινδυνεύουν να περιθωριοποιηθούν από το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο λόγω ακριβώς της καλλιέργειας που τα διακρίνει και η οποία είναι γνωστό ότι δεν χαρακτηρίζει τον ευρύτερο κοινωνικό χώρο της χώρας μας;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Είναι αυτό τόσο πραγματικό; Αν σκεφτεί κανείς τα καλο-

καίρια, τους γονείς, το οικογενειακό τους περιβάλλον, όλες αυτές τις επιδράσεις από την τηλεόραση οπωσδήποτε είναι ότι δέχονται μια έντονη ακτινοβολία αυτών των τάσεων που σε κάποιο βαθμό τους επιτρέπει την επικοινωνία με το κοινωνικό γύγνεσθαι. Δεν θα πρέπει να ξεχνάμε όμως και το γεγονός ότι δεν υπάρχει στην ανθρωπότητα τίποτα το σημαντικό το οποίο να μην έχει και την ασκητική του. Το μουσικό γυμνάσιο είναι ωστόσο πάντα ανοικτό για να φύγει κανείς όταν και αν το θελήσει. Επίσης το ότι διατηρούμε τη δυνατότητα να πάει το παιδί κατόπιν σε κάποιο άλλο σχολείο και να μην έχει διδαχθεί λιγότερα μαθήματα, εξασφαλίζει τη δυνατότητα να ακολουθήσει κάποιον άλλο κλάδο να είναι και να αισθάνεται ελεύθερο να κινηθεί σε όποιον χώρο θέλει.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Έχει παρατηρηθεί ποικιλία τοποθετήσεων απέναντι σ' αυτό το πείραμα του μουσικού γυμνασίου. Υπήρξε και η ανταπόκριση από γονείς και φορείς αλλά και η αμφισβήτηση σχετικά τόσο με την αναγκαιότητα ύπαρξης όσο και με τον τρόπο οργάνωσης του. Πως κρίνετε εσείς προσωπικά την μέχρι τώρα πορεία του και τις μελλοντικές προοπτικές του;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Από τους πρώτους μήνες, η λειτουργία του μουσικού γυμνασίου έδωσε ένα πρώτο αποτέλεσμα που για μένα ήταν αρκετό για να πω ότι το πείραμα πέτυχε. Πήρα την ανταπόκριση των παιδιών για την υλοποίηση αυτού του σχεδίου και αυτή η ανταπόκριση ήταν πολύ μεγαλύτερη από ότι περίμενα. Αισθάνθηκα ότι ξεκίνησα για τις Ινδίες και βρέθηκα τελικά στην Αμερική. Η απόκριση που πήρα ήταν η ευτυχία των παιδιών, η αγάπη τους τόσο για το γνωσιολογικό αντικείμενο όσο και για την αισθητική παιδεία και αυτά ήταν που μαγνήτιζαν τα παιδιά, και όλα αυτά δείχνουν ότι τα παιδιά

δέχθηκαν στον δικό τους κόσμο και έκαναν δικά τους ότι εμείς τους δώσαμε. Ωστόσο είναι λυπηρό το ότι δεν αφέθηκε αυτό το σχολείο να δείξει το αληθινό του πρόσωπο καθώς από την αρχή της λειτουργίας του υπήρξαν πολλά εμπόδια. Είναι φυσικό κάθε έργο στα πρώτα στάδια του να είναι συνδεδεμένο με τα πρόσωπα που το ξεκίνησαν και είναι ανάγκη να συμβαίνει αυτό ειδικά στις περιπτώσεις όπως του μουσικού γυμνασίου που δεν αποτελούν μεταφορά κάποιου μοντέλου από το εξωτερικό αλλά το όραμα για ένα ελληνικό σύστημα μουσικής παιδείας το οποίο ίσως αργότερα θα μπορούσε να διέκδικήσει όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και στον υπόλοιπο κόσμο μια θέση σαν αντίληψη δουλειάς. Θεωρώ ότι η έννοια μουσική όπως πίστευαν και οι αρχαίοι περιλαμβάνει ό,τι προστατεύουν οι Μούσες δηλαδή την αισθητική, την παιδεία, την πνευματική καλλιέργεια και αυτό είναι το ιδεώδες του μουσικού γυμνασίου. Το "μουσικό" θα πρέπει να το βάλω σε εισαγωγικά και να διευκρινήσω ότι σημαίνει τη γενική παιδεία και φυσικά την τέχνη. Το σχολείο όπως είπα παραπάνω δεν αφέθηκε να δείξει το πραγματικό του πρόσωπο γιατί αυτό είναι δύσκολο να κριθεί η πορεία του σε σχέση με αυτό το ιδεατό μοντέλο. Για τον λόγο αυτό θέτω το αίτημα και πιστεύω ότι κάποια στιγμή θα εισακουστεί να ξαναμπει το σχολείο στο δρόμο ενός πνευματισμού μέσω κάποιων διορθωτικών παρεμβάσεων. Υπάρχει ήδη μια έντονη τάση να χωρισθεί το σχολείο σε ένα πρωινό κύκλο των γενικών μαθημάτων και έναν απογευματινό των καλλιτεχνικών κάτι που το θεωρώ οικτρό λάθος. Θεωρώ ότι το σχολείο πρέπει να διατηρήσει ως προς αυτό το ζήτημα την αρχική του μορφή, τα μαθήματα να επηρεάζονται μεταξύ τους αλλά και από τον κόσμο και τα ενδιαφέροντα των παιδιών. Υπάρχουν πολλές απόψεις σχετικά με αυτό το ζήτημα και είναι δυνατόν με μια γό-

νημη επεξεργασία να διαμορφωθεί ένα παγιωμένο περιεχόμενο σπουδών με το υλικό του, τα βοηθήματα, τα εποπτικά όργανα τα μουσικά παραδείγματα και που θα μπορεί να περνάει από το ένα γυμνάσιο στο άλλο και θα ακτινοβολεί και στον περίγυρο της παιδείας δηλαδή και στα άλλα σχολεία.

Θέλω να σας ευχαριστήσω τελειώνοντας που θέσατε αυτούς τους προβληματισμούς που απασχολούν όλους όσους νοιάζονται και ασχολούνται με την παιδεία μας και την ειδικότερη μουσική παιδεία. Αυτός ο διάλογος μπορεί να είναι πολύ γόνιμος και πρέπει να γίνεται όχι όμως σαν αγώνας για την επικράτηση κάποιων επιχειρημάτων αλλά σαν καλόπιστη και επικοδομητική κριτική και γόνιμη αντιπαράθεση των επιμέρους απόψεων με την προοπτική της σύγκλισης και διαμόρφωσης μιας συνισταμένης πορείας μακριά από κείσματα και μονοκόμματα θέσεις.

